

MUHAMMED ALİ

tutuklandı ve ancak 29 Ağustos 1923'te tahliye edildi. Aynı yılın aralık ayında Hindistan Kongre Partisi'nin başkanlığına seçilerek Hindu-müslüman kardeşliği için çalışmaya başladı. Fakat daha sonra Hindistan müslümanlarının giderek artan Hindu iddialarına karşı daha büyük bir himayeye muhtaç olduğunu anladı ve zamanla Pakistan'ın kurulması gerektiği fikrini benimsedi; bu arada *Comrade* ve *Hemderd* gazetelerini tekrar yayıma soktu. 1924'te Türkiye'de halifelik ilga edilince bu tarihten itibaren siyasetini Hindistan'ın bağımsızlığı üzerinde yoğunlaştırdı. 1928'de bağımsızlık ilkelerinden tâviz verdiği gerekçesiyle Kongre Partisi'nden ayrıldı. Hindistan'ın geleceğiyle ilgili olarak Kasım 1930'da Londra'da yapılan görüşmeler sırasında rahatsızlandı ve son konuşmasında özgürlüğüne kavuşmadıkça Hindistan'a dönmeyeceğini söyledi. 4 Ocak 1931'de Londra'da vefat edince vasiyeti gereği Hindistan'a götürülmeyip Kudüs'te toprağa verildi.

Muhammed Ali, gazete sütunlarında binlerce sayfayı bulan makalelerine rağmen hapiste iken yazdığı otobiyografisiyle (*My Life: A Fragment*, Lahore 1942) zaman zaman kaleme aldığı bazı siyasî risâleleri dışında müstakil bir eser bırakmamıştır. 1923'te Hz. Peygamber'in hayatını yazmaya başladıysa da tamamlayamadı. "Cevher" mahlasıyla kaleme aldığı şiirleri kendisi hayatta iken değişik gazete ve dergilerde yayımlandı ve daha sonra *Dîvân-ı Cevher* adıyla kitap haline getirildi (nşr. Nûrurrahman, Lahor 1962). Hayatı ve faaliyetleriyle ilgili bilgilerin bulunduğu özel evrakı halen Jamia Millia Islamia'da bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammad Ali Papers, Jamia Millia Islamia, New Delhi; Home Poll. D. Proceedings, May 1915, 36, Home Poll. D. Proceedings, Oct. and Dec. 1915, National Archives of India; Muhammed Ali, *Mevlânâ Muhammed 'Ali ki Yûrap ki Sefer* (nşr. Muhammed Server), Lahore 1941, s. 19-35; a.mlf., *My Life: Fragment* (ed. Afzal İqbal), Lahore 1942; Ahmed Ca'ferî, *'Ali Birâderân*, Lahore 1963; Abid Husain, *The Destiny of Indian Muslims*, New Delhi 1965, s. 24-25; Afzal İqbal, *Life and Times of Mohamed Ali*, Lahore 1974; F. Robinson, *Separatism among Indian Muslims: The Politics of the United Provinces' Muslims: 1860-1923*, Cambridge 1974, s. 178-179; *Mohamed Ali: Life and Work* (ed. Moînul Haq), Karachi 1978; M. Naem Qureshi, *Mohamed Ali's Khilafat Delegation to Europe*, Karachi 1980; Mushirul Hasan, *Mohamed Ali: Ideology and Politics*, New Delhi 1981; Allah Baksh Yusufi, *Maulana Mohamed Ali Jauhar*, Karachi 1984; Azmi Özcan, *Pan-İslamizm: Osmanlı Devleti, Hindistan Müslümanları ve İngiltere (1877-1924)*, Ankara 1997, s. 187-242;

Syed Tanvir Wasti, "The Circles of Maulana Mohamed Ali", *MES*, XXXVIII/4 (2002), s. 51-62; Zafarul-Islam Khan, "Muhammad 'Ali", *EP* (İng.), VII, 421-422; "Muhammad Ali", *Encyclopaedia of Muslim Biography: India Pakistan, Bangladesh* (ed. N. Kr. Sing), New Delhi 2001, IV, 1-4.

 AZMI ÖZCAN

MUHAMMED ALİ CİNNAH

(bk. CİNNAH, Muhammed Ali).

MUHAMMED ALİ el-HADDÂD

(محمد علی الحداد)

Muhammed b. Ali b. Halef
el-Haddâd el-Hüseyinî
(1865-1939)

Mısırlı kıraat âlimi, Mâlikî fakihî.

Mısır'ın güneyinde Yukarı Saîd bölgesindeki Benî Hüseyin köyünde doğdu. Bazı kaynaklarda doğum yeri Benî Hasan olarak zikredilmektedir (Ziriklî, VII, 196). Haddâd el-Kebîr lakabıyla meşhur olan dedesi Halef el-Hüseyinî bölgenin tanınmış âlimlerindendi. İlk öğrenimine muhtemelen köyünde başlayan Muhammed Ali bu sırada Kur'ân-ı Kerim'i ezberledi. Tahsilini ilerletmek için Kahire'ye gidip Ezher'e bağlı orta okula kaydoldu (1877). Ailesinin kıraat ilmindeki geleneği, sesinin güzelliği ve Kur'an tilâvetindeki üstün kabiliyeti onu Kur'an ilimleri alanında çalışmaya yöneltti. Kahire'de amcası Hasan b. Halef el-Hüseyinî'den tecvid dersleri aldı ve kırâat-i aşere okudu. Ezher'deki öğrenimi esnasında çeşitli ilimlerde kendini yetiştirdi ve Şeyhü'l-Ezher Selim el-Bişrî, Muhammed Abdülfettâh Ebû'n-Necâ, Hârûn Abdürrezzâk gibi âlimlerden faydalandı. 1898 yılında Ezher Üniversitesi'nden âlimiye diploması alarak mezun olduktan sonra imtihana girerek aynı üniversitede hocalığı başladı. Kıraat ilminde Mısır kâriiler şeyhi unvanını aldı (1905). Oğlu Ebû Bekir el-Haddâd es-Sagîr, Hü-mâm Kutub, Muhammed Ahmed el-Mağribî gibi kâriiler onun öğrencilerinden bazılarıdır. Mısır Kralı I. Fuâd zamanında bastırılan resmî mushafın hattı onun tarafından Hz. Osman'ın mushafındaki imlâya uygun şekilde yazıldı. Mısır'daki Cem'iyetü'l-muhâfaza ale'l-Kur'ânî'l-Kerim'in kuruluşunda büyük katkıları oldu. Aynı zamanda Mâlikî fakihî olarak tanınan Muhammed Ali el-Haddâd 20 Zilhicce 1357'de (10 Şubat 1939) Kahire'de vefat etti ve burada defnedildi. Muhammed Ali'nin kendine has bir tilâvet tarzı

vardı. Sesini iyi kullanması, harflerin mahreclerine gösterdiği özen, tecvid ilminin kurallarına uymadaki disiplini onun Kur'an tilâvetinin belli başlı özellikleridir.

Eserleri. *İrşâdü'l-iḥvân 'alâ hidâyeti's-şıbyân fi tecvidi'l-Kur'ân* (Kahire 1320); *Sa'âdetü'd-dâreyn fi beyânı ve 'addi âyi mu'cizi's-sekaleyn* (Kahire 1343); *el-Kevâkibü'd-dürriyye fimâ yete'allaḳu bi'l-meşâhifi'l-Osmâniyye* (Kahire 1344); *el-Âyâtü'l-beyyinât fi ḥükmi cem'î'l-kırâ'ât* (Kahire 1344); *es-Süyûfü's-sâḥika li-münkirî nüzûli'l-kırâ'ât mine'z-zenâdika* (Kahire 1344); *Fethu'l-mecîd fi 'ilmi't-tecvîd* (Kahire 1344); *Tuḥfetü'r-râgıbîn fi tecvidi'l-Kitâbi'l-Mübîn* (Kahire 1344); *İrşâdü'l-ḥayrân fi resmî'l-Kur'ân* (Kahire, ts.); *Şerḫu ba'zi's-Şâtıbiyye* (Kahire, ts.).

BİBLİYOGRAFYA :

Serkis, *Mu'cem*, I, 745; *Fihrisü'l-kütübi'l-'Arabiyyeti'l-mevcûde bi-Dârü'l-kütübi'l-Mısrıyye*, Kahire 1361/1942, I, 15; *Fihrisü'l-Mektebeti'l-Ezheriyye*, Kahire 1369/1950, I, 48, 99, 172; Zeki M. Mücâhid, *el-'Âlamü's-Şarkıyye*, Kahire 1369/1950, II, 172; Ziriklî, *el-'Âlam*, VII, 196-197; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, XI, 8; Âyide İbrâhim Nusayr, *el-Kütübü'l-'Arabiyyeti'lleti nüşiret fi'l-Cumhûriyyeti'l-'Arabiyyeti'l-müttehide* (Mısır) beyne 'amey 1926-1940, Kahire 1969, s. 21, 23; a.mlf., *el-Kütübü'l-'Arabiyyeti'lleti nüşiret fi Mısır beyne 'amey 1900-1925*, Kahire 1983, s. 39, 40, 41, 43; Muhammed Ali ed-Dibâ, "Tercemetü'l-üstâz el-Haddâd el-Hüseyinî", *el-İslâm*, VIII/1, Kahire 1358/1939, s. 9-10.

 MUHAMMED ARUÇI

MUHAMMED ALİ LÂHÜRÎ

(محمد علی لاهوری)

(1874-1951)

Kâdiyânîlîğın

Lahor kolunun kurucusu, müellif.

Hindistan'ın Pencap bölgesinde Kapurthala eyaletinin Murar köyünde doğdu. Hindu olan büyük dedesi Hari Chand, Bâbürlüler döneminde İslâmîyet'i kabul etmiştir. Muhammed Ali, Batı tarzındaki okullarda öğrenim gördü ve 1894'te Lahor'daki Government College'dan mezun oldu. S. Muhammed Tufeyl, onun İslâm hakkında düzenli bir eğitim almadığını ve Kur'an'ı kendi kendine öğrendiğini yazar (Mavlana Muhammad Ali, tercüme edenin girişi, s. ii). 1894'te Lahor Islamia College'a matematik hocası tayin edildi. İngiliz dili ve hukuk alanındaki yüksek lisansını tamamladı. 1897-1899 yıllarında Lahor Oriental College'a öğretim üyesi oldu. Bir süre avukatlık yaptı; ardından Kâdiyânîlîğın